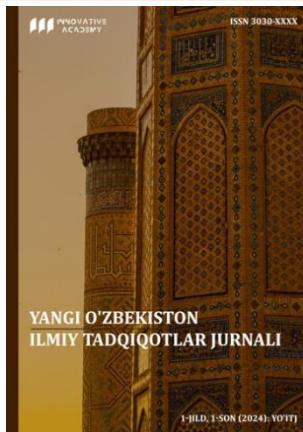

BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA 4K
KOMPETENSIYALARINI(CRITICAL
THINKING,CREATIVITY,COMMUNICATSION,COLLABORA
TION)RIVOJLANTIRISH.

Gulmonova Guli Anvar qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Maktabgacha va boshlan'ich ta'lim fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

gulmonovaguli75@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22056114>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 12-avgust 2026 yil
Ma'qullandi: 15-avgust 2026 yil
Nashr qilindi: 20-avgust 2026 yil

KEY WORDS

boshlang'ich ta'lim, 4K kompetensiyalari, Critical thinking, Creativity, Communication, Collaboration, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, muloqot, hamkorlik, kompetensiyaviy yondashuv, interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, innovatsion ta'lim, raqamli ta'lim, XXI asr ko'nikmalari, pedagogik texnologiyalar, ta'lim samaradorligi

ABSTRACT

Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida 4K kompetensiyalari — Critical thinking (tanqidiy fikrlash), Creativity (ijodkorlik), Communication (muloqot) va Collaboration (hamkorlik)ni rivojlantirishning nazariy asoslari hamda pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. 4K kompetensiyalarining o'quvchilarda XXI asr ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati, mustaqil va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish, samarali muloqot qilish hamda jamoada ishlash madaniyatini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilarida muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, kreativ yechimlar ishlab chiqish, fikr almashish va hamkorlikda faoliyat olib borish ko'nikmalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligi ochib berilgan. Maqolada 4K kompetensiyalarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilishda interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, raqamli ta'lim vositalari hamda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari tahlil qilingan.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri o'quvchilarda XXI asr kompetensiyalarini, xususan **4K kompetensiyalari (Critical Thinking, Creativity, Communication, Collaboration)**ni shakllantirish, ta'lim sifatini oshirish hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarni ta'lim jarayoniga samarali joriy etishdan iborat. Mazkur kompetensiyalar o'quvchilarning nafaqat bilim olishiga, balki mustaqil fikrlash, ijodkorlik, samarali muloqot qilish va jamoada hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bois boshlang'ich ta'lim bosqichida 4K

kompetensiyalarini rivojlantirish bugungi kun pedagogikasining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'lim o'quvchi shaxsining intellektual, ijtimoiy va kommunikativ rivojlanishida muhim bosqich sanaladi. Aynan ushbu davrda o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, muammolarni tahlil qilish, kreativ yechimlar ishlab chiqish, o'z fikrini erkin ifodalash hamda tengdoshlari bilan hamkorlikda faoliyat yuritish ko'nikmalari shakllanadi. 4K kompetensiyalariga asoslangan ta'lim jarayoni o'quvchilarning faolligini oshirib, ularni real hayotiy vaziyatlarda uchraydigan muammolarni hal etishga tayyorlaydi.

4K kompetensiyalarini rivojlantirish ta'lim jarayonida interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, guruhlarda ishlash, munozara, debat va raqamli ta'lim vositalaridan samarali foydalanishni talab etadi. Bunday yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning muloqot madaniyatini rivojlantiradi hamda hamkorlikda ishlash tajribasini boyitadi. Natijada o'quvchilar nafaqat nazariy bilimlarni egallaydi, balki ularni amaliyotda qo'llash, tahlil qilish va yangi g'oyalarni ilgari surish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, kompetensiyaviy yondashuvni keng joriy etish hamda ta'lim sifatini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar doirasida boshlang'ich ta'limda 4K kompetensiyalarini rivojlantirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash va o'quvchilarning XXI asr ko'nikmalarini shakllantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu sababli boshlang'ich ta'limda 4K kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy jihatdan o'rganish hamda uning ta'lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyatini tahlil qilish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqot boshlang'ich ta'lim jarayonida **4K kompetensiyalari (Critical Thinking, Creativity, Communication, Collaboration)**ni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini o'rganishga yo'naltirilgan bo'lib, nazariy, empirik va tahliliy metodlarning uyg'unligiga asoslandi. Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy yondashuv, konstruktivistik ta'lim nazariyasi, faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi hamda XXI asr ko'nikmalarini rivojlantirishga oid ilmiy qarashlar tashkil etdi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasiga oid normativ-huquqiy hujjatlari, davlat ta'lim standartlari va ilg'or xalqaro tajribalar tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarida 4K kompetensiyalarini shakllantirishning samarali usullari hamda ularning ta'lim sifatiga ta'siri asosiy o'rganish obyekti sifatida belgilandi. Xususan, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, ijodiy yondashuvni qo'llab-quvvatlash, samarali muloqot madaniyatini shakllantirish va jamoada hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida empirik ma'lumotlarni to'plash uchun pedagogik kuzatish, suhbat, so'rovnomalar va dars tahlili metodlaridan foydalanildi. Pedagogik kuzatish orqali boshlang'ich sinf darslarida 4K kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan metodlardan foydalanish holati, o'quvchilarning darsdagi faolligi, mustaqil fikrlashi, muloqot madaniyati hamda guruh faoliyatidagi ishtiroki o'rganildi.

Suhbat metodi yordamida boshlang'ich sinf o'qituvchilarining 4K kompetensiyalari haqidagi bilimlari, ularni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish tajribasi hamda amaliyotda uchrayotgan muammolari tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar 4K kompetensiyalarini samarali rivojlantirish uchun zarur metodik ehtiyojlarni aniqlashga xizmat qildi.

So'rovnoma metodi orqali o'qituvchilarning interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim va hamkorlikka asoslangan metodlardan foydalanish darajasi hamda ularning o'quvchilarda 4K kompetensiyalarini rivojlantirishdagi samaradorligi o'rganildi. Shuningdek, o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi, ijodkorligi, muloqot qilish va hamkorlikda ishlash ko'nikmalaridagi o'zgarishlar tahlil qilindi.

Tadqiqotning muhim qismi sifatida pedagogik tajriba-sinov ishlari tashkil etildi. Tajriba ikki bosqichda – aniqlovchi va shakllantiruvchi bosqichlarda amalga oshirildi. Aniqlovchi bosqichda boshlang'ich ta'limda 4K kompetensiyalarini rivojlantirishning mavjud holati, o'quvchilarning kompetensiyalari darajasi hamda o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi o'rganildi. Olingan natijalar keyingi bosqich uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qildi.

Shakllantiruvchi bosqichda esa 4K kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan interfaol darslar, loyiha ishlari, muammoli vaziyatlar, guruhli mashg'ulotlar, debatlar va raqamli ta'lim vositalari amaliyotga joriy etildi. O'quvchilar kichik guruhlarda ishlash, fikr almashish, muammolarni tahlil qilish, kreativ yechimlar ishlab chiqish hamda natijalarni taqdim etish jarayonlariga faol jalb qilindi. Bu esa ularning tanqidiy fikrlashi, ijodkorligi, muloqot madaniyati va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Tadqiqot davomida tizimli, kompetensiyaviy, integrativ va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlar asosiy metodologik prinsiplar sifatida qo'llanildi. Olingan natijalar boshlang'ich ta'limda 4K kompetensiyalarini samarali rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga keng joriy etish bo'yicha ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga asos bo'ldi.

NATIJALAR

Ushbu tadqiqot doirasida boshlang'ich ta'lim jarayonida **4K kompetensiyalari (Critical Thinking, Creativity, Communication, Collaboration)**ni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari empirik tahlil asosida o'rganildi. Pedagogik kuzatishlar, suhbatlar, so'rovnomalar hamda tajriba-sinov ishlari natijalari 4K kompetensiyalariga asoslangan ta'limning o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish sifati, mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va hamkorlik ko'nikmalariga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi.

Aniqlovchi bosqichda boshlang'ich sinf darslarida 4K kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan metodlardan foydalanish darajasi yetarli emasligi aniqlandi. Ko'plab o'qituvchilar darslarda asosan an'anaviy o'qitish usullariga tayanayotgani, interfaol metodlar, guruhli ishlar, muammoli vaziyatlar va loyiha faoliyatidan foydalanish holati esa cheklanganligi kuzatildi. Natijada o'quvchilarning tanqidiy fikrlashi, ijodkorligi, samarali muloqot qilishi hamda jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari to'liq ta'minlanmayotgani aniqlandi.

So'rovnoma natijalari o'qituvchilarning aksariyati 4K kompetensiyalarining mazmuni va ahamiyati haqida nazariy bilimga ega ekanligini, biroq ularni dars jarayoniga samarali integratsiya qilish bo'yicha metodik tajribasi yetarli emasligini ko'rsatdi. Ayniqsa, tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi topshiriqlar, kreativ faoliyatni tashkil etish, hamkorlikda ishlashni yo'lga qo'yish va kommunikativ ko'nikmalarni baholash bo'yicha amaliy tavsiyalarga ehtiyoj mavjudligi aniqlandi.

Shakllantiruvchi bosqichda 4K kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan interfaol darslar, loyiha ishlari, muammoli vaziyatlar, debatlar, rolli o'yinlar, "Aqliy hujum", "Klaster", "Sinkveyn" kabi metodlar hamda raqamli ta'lim vositalari amaliyotga joriy etildi. O'quvchilar kichik guruhlarda ishlash, fikr almashish, muammolarni tahlil qilish, kreativ yechimlar ishlab chiqish va o'z g'oyalarini taqdim etish jarayonlarida faol ishtirok etdilar.

Tajriba-sinov natijalari shuni ko'rsatdiki, 4K kompetensiyalariga asoslangan darslar o'tkazilgan sinflarda o'quvchilarning o'quv motivatsiyasi va darsdagi faolligi sezilarli darajada oshdi. Shuningdek, ularning tanqidiy fikrlashi, ijodkorligi, muloqot madaniyati, jamoada

hamkorlikda ishlash, muammolarni mustaqil hal qilish va o'z fikrini asoslab bera olish ko'nikmalarida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi.

Tadqiqot natijalari 4K kompetensiyalarini rivojlantirish o'qituvchilarning kasbiy mahoratini ham oshirishini ko'rsatdi. O'qituvchilar interfaol metodlardan samarali foydalanish, o'quvchilarning faolligini oshirish, hamkorlik muhitini yaratish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni dars jarayoniga integratsiya qilish bo'yicha yangi tajribalarni egalladilar. Bu esa ta'lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qildi.

Umumiy tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich ta'limda 4K kompetensiyalarini rivojlantirish o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini kompleks shakllantirish, ularni XXI asr talablariga mos, mustaqil fikrlaydigan, ijodkor, muloqotga kirisha oladigan hamda jamoada samarali ishlay oladigan shaxs sifatida tarbiyalashning muhim pedagogik omili hisoblanadi.

MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'limda **4K kompetensiyalari (Critical Thinking, Creativity, Communication, Collaboration)**ni rivojlantirish o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Olingan empirik ma'lumotlar 4K kompetensiyalariga asoslangan ta'lim o'quvchilarning mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, ijodkorligini qo'llab-quvvatlash, samarali muloqot qilish hamda jamoada hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini shakllantirishda samarali pedagogik yondashuv ekanligini tasdiqladi. Bu esa boshlang'ich ta'lim jarayonida zamonaviy kompetensiyaviy yondashuvlarni keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot davomida aniqlangan natijalar 4K kompetensiyalariga yo'naltirilgan darslarda o'quvchilarning faolligi, o'quv motivatsiyasi va dars jarayonidagi ishtiroki an'anaviy darslarga nisbatan yuqoriroq ekanligini ko'rsatdi. Interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar, loyiha asosida o'qitish va guruhli faoliyat o'quvchilarning tanqidiy tahlil qilish, kreativ yechimlar ishlab chiqish, o'z fikrini asosli bayon etish hamda boshqalar bilan samarali hamkorlik qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qildi. Bu holat 4K kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik samaradorligini amaliy jihatdan tasdiqlaydi.

Mazkur natijalar XXI asr ta'limi bo'yicha ilgari surilgan xalqaro pedagogik konsepsiyalar bilan hamohangdir. Zamonaviy ilmiy qarashlarga ko'ra, 4K kompetensiyalari o'quvchilarning muvaffaqiyatli ta'lim olishi, ijtimoiy moslashuvi va kelajakdagi kasbiy faoliyati uchun zarur bo'lgan asosiy kompetensiyalar hisoblanadi. Tadqiqot natijalari ham boshlang'ich ta'lim bosqichidayoq ushbu kompetensiyalarni tizimli ravishda rivojlantirish muhim ekanligini tasdiqladi.

Shuningdek, 4K kompetensiyalariga asoslangan ta'lim o'qituvchilarning kasbiy mahoratini rivojlantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Darslarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida rejalashtirish, interfaol metodlardan foydalanish va hamkorlik muhitini yaratish jarayonida o'qituvchilarning metodik kompetensiyasi sezilarli darajada oshdi. Bu esa darslarning mazmuni va samaradorligini yanada boyitishga xizmat qildi. Tadqiqot davomida o'quv jarayonidagi ijobiy o'zgarishlar ham kuzatildi. 4K kompetensiyalariga yo'naltirilgan mashg'ulotlarda o'quvchilar kichik guruhlarda ishlash, fikr almashish, muammolarni birgalikda hal qilish va o'z g'oyalarni taqdim etish orqali muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Natijada ta'lim jarayoni o'quvchi faolligiga asoslangan, qiziqarli va samarali tus oldi.

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari 4K kompetensiyalarini rivojlantirish o'quvchilarning innovatsion va kreativ fikrlashini shakllantirishda muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. O'quvchilar muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, turli yechimlarni taklif etish, yangi g'oyalarni ilgari surish va ularni amaliyotga tatbiq etish orqali o'zlarining ijodiy hamda tadqiqotchilik salohiyatini rivojlantirdilar. Bu esa ularni zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan kompetensiyalar bilan ta'minlashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'limda 4K kompetensiyalarini rivojlantirish o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydigan, ta'lim sifatini oshiradigan hamda XXI asr talablariga mos shaxsni shakllantirishga xizmat qiladigan samarali pedagogik yondashuv hisoblanadi. Uni ta'lim amaliyotiga keng joriy etish boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirish, kompetensiyaviy ta'limni rivojlantirish va innovatsion ta'lim muhitini yaratishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'lim jarayonida **4K kompetensiyalari (Critical Thinking, Creativity, Communication, Collaboration)**ni rivojlantirish o'quvchilarda XXI asr ko'nikmalarini shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, 4K kompetensiyalariga asoslangan ta'lim o'quvchilarning tanqidiy va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi, samarali muloqot qilish, jamoada hamkorlikda ishlash hamda muammoli vaziyatlarga mustaqil yechim topish qobiliyatini oshiradi.

Shuningdek, interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim va raqamli texnologiyalardan foydalanish 4K kompetensiyalarini shakllantirishning samarali vositalari ekanligi aniqlandi. Bunday yondashuv o'quvchilarning darsdagi faolligi va motivatsiyasini oshirib, bilimlarni amaliyot bilan bog'lash hamda ularni hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tadqiqot natijalariga tayangan holda, boshlang'ich ta'lim amaliyotida 4K kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini takomillashtirish hamda kompetensiyaviy yondashuvni izchil qo'llash ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri ekanligi xulosa qilindi. Mazkur yondashuv kelajakda mustaqil fikrlaydigan, ijodkor, muloqotga ochiq va jamoada samarali faoliyat yurita oladigan barkamol shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent, 2022.
- 2.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 6-apreldagi 187-son qarori. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standartini tasdiqlash to'g'risida. – Toshkent, 2020.
- 3.O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr. – Toshkent.
- 4.Partnership for 21st Century Learning (P21). Framework for 21st Century Learning. Washington, D.C., 2019.
- 5.UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. Paris: UNESCO Publishing, 2021.
- 6.OECD. The Future of Education and Skills 2030. Paris: OECD Publishing, 2019.
- 7.Tony Wagner. The Global Achievement Gap. New York: Basic Books, 2008.
- 8.Ken Robinson. Creative Schools: The Grassroots Revolution That's Transforming Education. New York: Viking, 2015.
- 9.Linda Darling-Hammond. Powerful Learning: What We Know About Teaching for Understanding. San Francisco: Jossey-Bass, 2008.
- 10.John Hattie. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. London: Routledge, 2009.
- 11.Lev Vygotsky. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press, 1978.